

3. Малкина-Пых И.Г. Экстремальные ситуации. М., 2005.
4. Тарас А.Е., Сельченко К.В. Психология экстремальных ситуаций. Минск, 1999.

Пасніченко Артем Сергійович,
курсант 2 курсу
факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Тимофєєв Володимир Павлович,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АНАЛІЗ ПРАВОВИХ ПІДСТАВ ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ

У зв'язку з нещодавніми подіями на території України пошук та впровадження нових підходів, спрямованих на підвищення якості безпеки професійної діяльності вітчизняних правоохоронних органів, набуває надзвичайно важливого значення.

У Конституції України (ст. 3) зазначено, що людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність та безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, тому ці дії посадових осіб безпосередньо порушують Основний Закон країни. Реформування правової та соціальної системи шляхом побудови якісно нової моделі безпеки своїх працівників відповідно до стандартів, принципів та норм, розроблених світовим співтовариством, є одним із найкращих способів вирішення цієї проблеми.

З прийняттям Закону України «Про Національну поліцію» 2 липня 2015 року фактично розпочалась реформа правоохоронної системи загалом та Міністерства внутрішніх справ України. Це, в свою чергу, призвело до створення Національної поліції України як центрального органу виконавчої влади, який обслуговує суспільство, забезпечуючи захист прав і свобод людини, боротьбу зі злочинністю, підтримку громадської безпеки та порядку.

Статтею 42 Закону України «Про Національну поліцію» передбачено, що поліція під час виконання своїх службових обов'язків уповноважена застосовувати такі заходи примусу: фізичний вплив (сила); використання спеціальних засобів; застосування вогнепальної зброї.

Закон України "Про Національну поліцію" також вводить нове поняття, таке як "поліцейські заходи", що означає акт чи комплекс примусових чи

превентивних дій, що обмежують певні права і свободи людини і застосовується для забезпечення здійснення поліцейських повноважень. Примусові заходи поліції, до яких належать: - фізичний вплив (сила); - застосування спеціальних засобів; - застосування вогнепальної зброї.

Таким чином, у ч. 7 статті цілком справедливо зазначено, що поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю лише з метою заподіяння такої шкоди людині, яка є необхідною та достатньою за таких обставин, для негайного запобігання або припинення збройного нападу. Однак у деяких своїх положеннях ця стаття надає поліції надмірні повноваження щодо використання вогнепальної зброї та не відповідає вже цитованому положенню її частини 7 [1].

Наприклад, у частині 4 статті визначено виняткові випадки, коли працівник поліції може застосовувати вогнепальну зброю. Серед них є кілька, які, на наш погляд, становлять загрозу для прав людини. Це пункт 5 цієї частини статті, який дозволяє використовувати вогнепальну зброю "для затримання особи, яка була спіймана у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається втекти" [1]. Як і пункт 3 частини 6, який дозволяє працівникові поліції застосовувати зброю без попередження, "якщо особа, затримана чи заарештована за особливо тяжкий чи тяжкий злочин, втікає із застосуванням транспортного засобу" [1].

Слід підкреслити, що тяжкий і особливо тяжкий злочин згідно з Кримінальним кодексом України не завжди поєднується з насильством. Таким чином, одного лише факту скоєння особою тяжкого і особливо тяжкого злочину недостатньо, щоб розглядати це як виправдання застосування зброї. Але головне, що обидві ці підстави суперечать не лише принципу пропорційності (оскільки вони дають право поліції застосовувати вогнепальну зброю проти осіб, які не мають зброї та не вчиняють насильства), а також суперечать цілям застосування зброї, визначеним у ч. 7 статті [2].

Крім того, застосування зброї у цих випадках може завдати шкоди життю та здоров'ю випадкових людей. Все вищезазначене також стосується частини 13 розглянутої статті, де сказано наступне: «поліцейський може використовувати вогнепальну зброю, щоб подати сигнал тривоги або викликати допоміжну силу». Очевидно, що вогнепальна зброя найменш придатна для того, щоб бити тривогу або кликати на допомогу, оскільки навіть постріли в повітря можуть завдати шкоди життю чи здоров'ю людей.

Поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю лише з метою заподіяння шкоди людині, яка є необхідною та достатньою за таких обставин для негайного запобігання або припинення збройного нападу.

Поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю у разі збройного нападу, якщо запобігання або припинення нападу неможливо досягти іншими способами.

Поліцейському забороняється застосовувати вогнепальну зброю в

місцях, де можуть постраждати інші особи, а також у легкозаймистих та вибухонебезпечних місцях, за винятком випадків, коли необхідно відбити напад або у випадку крайньої необхідності.

Поліцейський зобов'язаний письмово повідомити свого керівника про застосування вогнепальної зброї, а також негайно повідомити свого керівника про активне застосування вогнепальної зброї, який, у свою чергу, зобов'язаний повідомити про це центральний відділ поліції та відповідного прокурора. Поліцейський може взяти вогнепальну зброю та привести її у готовність, якщо він вважає, що за цих обставин можуть бути підстави для її застосування.

Під час затримання осіб, щодо яких поліцейський підозрюється у скоєнні тяжкого або особливо тяжкого злочину, а також під час перевірки документів таких осіб, поліцейський може підготувати вогнепальну зброю та попередити особу про можливість її застосування. Спроба особи, яку затримав працівник поліції з вогнепальною зброєю в руках, підійти до нього, зменшивши відстань, визначену працівником поліції, або торкнутися зброї є підставою для застосування вогнепальної зброї працівником поліції. Поліцейський може використовувати вогнепальну зброю, щоб подати сигнал тривоги або викликати допоміжну силу, або знешкодити тварину, яка загрожує життю чи здоров'ю поліцейського чи інших осіб.

Тому в кожному випадку буде перевірятися, чи була шкода необхідною та достатньою в такій ситуації, чи був напад, чи можна було припинити напад іншими способами, тобто чи подія була винятковою.

1. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 р. // Урядовий кур'єр від 12.08.2015. 2015. № 146. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

2. Експрес-аналіз Закону "Про Національну поліцію" URL: <http://www.ostro.org/blogs/syniepalov/161283/>

3. Національна поліція України: проблеми становлення та перспективи розвитку : зб. матеріалів наук.-практ. конф. курсантів та 531 студентів (м. Харків, 10 грудня 2015 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2015. 192 с.